

Jumalateenistus Nõos P, 09.07.23 kell 11.00, 5. pühapäev *post Trinitatis*

Lektsioonid: Hs 2:1–8; Ef 2:19–22

Jutlus: Mt 16:13–19

Laulud: 322 (1–4); 160 (1–2, 3); 288 (1–3); 262 (1–5)

Kui siis Jeesus tuli Filippuse Kaisarea aladele, küsis ta oma jüingritelt: „Kelle ütlevad inimesed Inimese Poja olevat?” Aga nemad kostsid: „Mõned ütlevad Ristija Johannese, teised aga Eelija, teised aga Jeremija või ühe prohvetest.” Tema küsis neilt: „Aga teie, kelle teie ütlete minu olevat?” Siimon Peetrus kostis: „Sina oled Messias, elava Jumala Poeg.” Jeesus vastas talle: „Sa oled õnnis, Siimon, Joonas poeg, sest seda ei ole sulle ilmutanud liha ja veri, vaid minu Isa, kes on taevas. Ja mina ütlen sulle: Sina oled Peetrus ja sellele kaljule ma ehitan oma koguduse, ja põrgu väravad ei saa sellest võitu. Ma annan sulle taevariigi võtmed, ja mis sa iganes kinni seod maa peal, see on seotud ka taevas, ja mis sa iganes lahti päästad maa peal, see on lahti päästetud ka taevas.”

Kristlikus teoloogias on olemas mõiste „apostlik ajajärk“, millega tavaliselt viidatakse ajavahemikule Jeesuse avaliku kuulutuse algusest (u I sajandi aastast 30) kuni viimaste apostlite surmani (u aastal 100).

Võiks ütelda, et meie tänane kirjakoht märgib omal kombel selle ajajärgu algust. Jeesuse avalik kuulutus on küll, tõsi, juba mõni aeg tagasi alanud, kuid jünger Peetruse avalik tunnistus, millega ta nimetab oma õpetaja Jeesuse Messiaks, elava Jumala Pojaks, võiks olla selle ajajärgu tegelik algus. Saksa evangeelse teoloogi Fritz Rieneckeri hinnangul lõpeb siin Iisrael kui Jumala väljavalitud kogudus ja alustab kõiki rahvaid hõlmav Jeesuse kogudus.

Seda uut algust märgib see, et Jeesus nimetab oma jüngrit Siimonat erilise nimega Peetrus (kr *petra* 'kalju') ja annab talle erilise ülesande: „Sina oled Peetrus ja sellele kaljule ma ehitan oma koguduse, ja põrgu väravad ei saa sellest võitu. Ma annan sulle taevariigi võtmed, ja mis sa iganes kinni seod maa peal, see on seotud ka taevas, ja mis sa iganes lahti päästad maa peal, see on lahti päästetud ka taevas.”

Teatavasti seostab Peetrusele nii suure au ja vastutuse andmisega end roomakatoliku kirik, kes loeb oma esimeseks paavstiks just Peetrust. On muidugi ka teada, et nii ei arva kõik kristlased ja see põhjendabki tõsiasi, et mitte kõik maailma kristlased pole roomakatoliiklased (ehkki roomakatoliku kirik on suurim kirik maailmas), vaid on olemas ka ortodoksi kirik ja protestantlusel välja kasvanud erinevad kirikud, sh luterlik kirik.

Meie kui luterlik kogudus tõlgendame seda piiblikohta veidi teisiti. Olgu see tõlgendus siis siinkohal ka välja toodud.

Esiteks, kui Jeesus ütleb Peetrusele: „Sina oled Peetrus ja sellele kaljule ma ehitan oma koguduse...“, siis käib siin jutt üksnes Peetrusest, mitte tema järeltulijatest. Ja isegi kui neid järeltulijaid siia sisse lugeda, siis ei järeldu sellest, et nende järeltulijate hulgas on piiskopid ja paavstid ning et nende järeltulijate hulgas on just Rooma piiskop, keda hakati nimetama paavstiks.

Teiseks, kui Jeesus ütleb Peetrusele: „...mis sa iganes kinni seod maa peal, see on seotud ka taevas, ja mis sa iganes lahti päästad maa peal, see on lahti päästetud ka taevas“, siis tuleb arvestada, et peaaegu täpselt sama ütleb ta veidi hiljem ka teistele jüngritele. Mt 18:18: „Tõesti, ma ütlen teile, mis te iganes kinni seote maa peal, on seotud ka taevas, ja mis te iganes lahti päästate maa peal, on lahti päästetud ka taevas.“

Ja kolmandaks toon siia veel ühe kirjakohta, mis ei kuulu küll meie kõnealusesse Matteuse evangeeliumisse, ent on roomakatoliiklaste jaoks tähtsaks põhjenduseks Peetruse paavstistaatuse kohta. Nimelt Jh 21:15–17 küsib Jeesus Peetruselt kolmel korral, kas too armastab Jeesust, ja kui ta kuuleb kolmel korral jaatavat vastust, siis annab ta Peetrusele ülesande oma lambaid (ehk siis kogudust) sööta ja hoida. Seda aga seostatakse samahästi Peetruse patukahetsusega oma õpetaja Jeesuse salgamise pärast, kuna Jeesus küsib talt iga kolme salgamise kohta justkui nende andeks andmiseks: „Kas sa armastad mind?“

See aga, et Peetrus tõuseb evangeeliumides teiste jüngerite hulgas esile, on muidugi väljaspool kahtlust. Seda seepärast, et Peetrus on tõepoolest esimene, kes Jeesust otsesõnu ja ilma kahtluseta Messiaaks ehk Kristuseks, Jumala Pojaks nimetab.

Millegi tegemisel esimene olemine on privileeg, mida ei saa ära võtta. Küllap on see Jumala and. Ka teaduses on ju keegi mingi avastuse teinud esimest korda ja enamasti saab avastus seose selle avastaja nimega. Mitte sellepärast, et avastaja on kõigi aegade kõige andekam teadlane selles valdkonnas, vaid seetõttu, et ta on justnimelt esimene.

Arutleksime nüüd aga ka selle üle, mis ajendas andma Peetrust Jeesuse küsimusele „Keda teie ütlete minu olevat?“ niivõrd ootamatu vastuse.

Teeksin siinkohal väikse kõrvalepõike ja küsiks inertselt, kust me üldse midagi teame?

Oletan, et nüüd kikitavad kõrvu filosoofid ja kuulatavad, kui pädevalt ma hakkan kõnelema tunnetusteooriast või vaimufilosoofiast. Pean võimalikke kuulde- või lugemiskaugusel filosoofe aga kurvastama, kuna minu mõtteviis on n-ö külafilosoofia tasemel ja minu eesmärk on anda viimselt ikkagi kogu au üksnes Jumalale, kelle mõtteid või tahet ei suuda ära arvata mitte ükski inimene.

Kuulsa vanakreeka filosoofi Platoni filosoofias on tunnetuses kaks kategooriat, tõde ja vale ehk eksitus. Nende vahel on uskumus, näivus või arvamus, mis kreeka keeles on *doxa*.

Üldiselt inimene ei teagi, mis on tõde ja vale. Sest kui keegi hakkab midagi tõena võtma, siis osutub see mõne aja pärast valeks ja kui keegi nimetab midagi valeks, siis osutub see mõne aja möödudes tõeks. Tõe ja vale osas saab tark olla ainult tagantjärele, kui on näha, kas väide osutus tõepoolest tõeks või valeks.

Tavaliselt aga meie elu see tõe ja vale haaramatus eriti ei sega. Me opereerime igapäevaelus seal kusagil uskumuse, näivuse või arvamuse ehk *doxa* sfääris. Nimetame küll mõnda asja tõeks ja mõnda valeks, kuid lepime ka sellega, et tõde ja vale vahetavad aegajalt omavahel kohad ning see toob kaasa suuremaid või väiksemaid segadusi, skandaale või kriise.

Sellesse *doxa*-sfääri kuulub aga ka usk Jumalasse, ega muidu poleks olemas sellist konfessiooni nagu ortodoksi ehk õigeusu kirik. Kuidas saab midagi õigesti uskuda? Kas siin pole loogikaviga?

Asi on selles, et uskuja jaoks ongi tegemist tõega, kuid seda tõde ei saa teisele n-ö tõestada. Ta peab seda tõde ise uskuma hakkama. Kuid uskuma sundida ei saa, see peab tulema kusagilt väljastpoolt.

Jõuan nüüd tagasi Jeesuse ja Peetruse tähtsa dialoogi juurde. Jeesus küsis jüngerilt: „Aga teie, kelle teie ütlete minu olevat?“ Peetrus vastas: „Sina oled Messias, elava Jumala Poeg.“

Kuidas Peetrus sai midagi sellist väita? Ta pidi eeldama, a) et Jeesus on Taaveti soost kuningas, kes tuleb ja päästab oma rahva rõhujate käest; b) et elav Jumal, keda Peetruse esivanemad on uskunud, on saatnud maa peale oma Poja; ning c) et Jeesus Naatsaretist, Peetruse õpetaja ongi seesama Poeg. Kuidas võis Peetrus selles nii kindel olla?

Sellepärast, et tõde sisenes tema tunnetusse väljastpoolt, Jumalalt. Ja just seepärast vastab Jeesus Peetrusele: „Sa oled õnnis, Siimon, Joonas poeg, sest seda ei ole sulle ilmutanud liha ja veri, vaid minu Isa, kes on taevas.“ Need inimesed, kelle tunnetusse väljastpoolt Jumalalt midagi tulnud ei ole, peavad seda Peetruse väidet endiselt *doxa*'ks, kuid Peetruse jaoks oli see tõde, võiks ka ütelda *ortodoxia*, (ὀρθόδοξια 'õige uskumus').

Jeesus ütleb, nagu juba eelnevalt paar korda nimetatud, Peetrusele: „Sina oled Peetrus ja sellele kaljule ma ehitän oma koguduse, ja põrgu väravad ei saa sellest võitu.“ See, kelle jaoks Peetruse väide on üksnes *doxa*, uskumus, näivus, arvamus, ei saa mõista, kuidas saab sellisele alusele ehitada mingit kogudust, millest lausa põrgu väravad võitu ei saa.

Kuid siin aitab eelmainitud tagantjärele tarkus. See, kelle jaoks Peetruse ortodoksia on vaid inimlik pettekujutus, peab seda siiski tõeks pidama, sest Kristuse kogudus on tänaseni olemas. Olemas I sajandi 30. aastast kuni 2023. aastani, st u 1 993 aastat. See kogudus ei saaks rajaneda valel, sest muidu oleks see ju ammu välja tulnud ja kogudus oleks välja surnud. Järelikult on Kristuse kogudus ka skeptiku jaoks üsna lähedal tõele, just objektiivses mõttes. Ja võib-olla just seetõttu ütleb Jeesus, et „põrgu väravad ei saa sellest võitu“. Põrgu kui vale sümbol ei saa Kristuse kogudusest, kirikust võitu!

Alustasin jutlust Peetruse kui esimese paavsti staatuse lugemisest *doxa*-sfääri ja tahan selle lõpetada ühe oma *doxa*'ga, mis mul jutlusteema üle mõtiskledes pähe tuli. Seda, kas see on Jumala ilmutus,

näitab aeg.

1Ms 11:1–9 kõneldakse teatavasti Paabeli tornist, mille abil inimesed tahavad taevani küündida. See ei õnnestunud aga seetõttu, et tornil oli vale vundament, inimkätega tehtud vundament.

Kord aga saatis Jumal, kes Paabeli torni ehitajate peale pahandas, inimeste juurde oma Poja, kellest sai tõeline vundament ühele uuele tornile. Sellele Kristus-vundamendile asetaski Jumal apostlite kaksteist aluskivi, esimesena neist Peetruse, ja hakkas seda torni järjest edasi laduma. Selle torni ehituskivideks pole mitte põletatud tellised, vaid usklikud inimesed. Ja selle torni sideaineks pole mitte maapigi, vaid Püha Vaim.

See torn kerkib ja kerkib ning jõuab ükskord tõepoolest taevasse. Kuid see pole enam inimeste töö, vaid Jumala töö, milles ta kasutab inimesi. Seesama Peetrus ise ütleb oma 1. kirjas, 1Pt 2:4j: „Tulles tema, elava kivi juurde, kes küll inimeste poolt on tunnustatud kõlbmatuks, ent Jumala silmis on valitud ja hinnaline, laske ka endid ehitada elavate kividena vaimulikuks kojaks. Saage pühaks preesterkonnaks, kes toob vaimulikke ohvreid, mis on Jumalale meelepärased Jeesuse Kristuse kaudu.“

Peetrus ei pea selleks inimeste poolt kõlbmatuks tunnustatud elavaks kiviks mitte ennast, vaid Kristust. Ta ütleb „laske ka endid“ (καὶ αὐτοὶ) võib-olla just seetõttu, et ta ise on seda endaga juba teha lasknud? Tehkem siis järele!

Aamen.